

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Efterretninger om Købstæderne og Amterne
indsendt i henhold til
oversekretærens skrivelse 6. april 1743
(Løbenr. 144) 1743-46 (Fyn, Århus, Ribe og Viborg Stifter) II -

Underdanigst underretning om Sebber og Lundbye Sognes beskaffenhed
effter de af hans Excellence Geheime Raad Gyldencrone tilsendte 40
Poster.

Sebber og Lundbye sogne i Slet Herred

Spørgsmål og svar til indberetningerne fra 1743:

- 1) Stiftets rette grænse i Nord, Østen, Sønder og Westen, og i hver Kant at Navngive de yderste Grændse Stæder hvad entten det er Egn, Bÿe, Gaard, Øe eller Vand.
Svar: Sæbber Sogn imod Nord ligger yderst i Viborg Stifft og grændser til Hand Herret i Aalborg Stifft – Liimfiorden imellem.
- 2) Dets Stræckning i Lengden og Breden, nemlig hvor mange Danske Miile der er fra et vest forommelte yderste Stæd fra Sønder til Nord og fra Øster til Væster.
Svar: *(intet anført)*
- 3) Stifftets Situation og almindelige Beskaffenhed, det er om det bestaar af fastland alleene eller af Øer tillige, om Landet er indskaaret med Fjorder, bugter og Viiger, og paa hvad Stæder, om igiennemskaaret af mange strømmen, Aaer. Søer og Moradser, om det er jevnt eller Bimpet og Klippigt, om der er meget Skov og hvad Slags; Jordens beskaffenhed, om den er frugtbar eller ufrugt Bart; om Merre Kornlande end Enge og Moeser; om der ligger Jord udÿrchet og af hvad Gÿldig Aarsag; om der er mange Heeder, Hvor, hvor store, til hvad nytte de ere, og om de ei kand nytte bedre; om nogen Sÿnderlig Slags Jord findes i Amtet, hvor og hvortil det bruges, eller kand bruges; om der er Sandflugt eller flÿve Sand, om den er gammel og allerede har gjort stor skade, om der er Giort nogen anstalt til at Dempe den.
Svar: i Sæbber Sogn har været stor Skov. Fruens Skov kaldet, men Skoven er øde og jorden Dyrkes og besaaes Eendeel af Proprietairen, Eendeel bortleyes til Bønderne. Hornsgaards Skov gik lige til Barmer Bye som og er øde.
- 4) Det samme som N°. 3 om Amtet in Specie.
Svar: Situation i Sæbber Sogn er smuck(?), helst i de 2de Byer Valstæd og Sæbbersund, der ligger ved Vandet.
- 5) Hvad slags Korn i Amtet Voxer, i hvad Mengde, om meere end til Egen fornødenhed, og om der af kand selges og udføres.
Svar: i Sæbber Sogn voxer Korn af alle slags, men Kiøbes langt meere end Selges – God engsbiering til Sognet men ingen Heede; Lundbye Sogn er god med Kornet men

feylet meestendeel Eng – Der er heede, undtagen i Mølgaard. – Sandflugt gjør ingen skade.

- 6) Hvad slags Træfrugter, om i Over fladighed, til hvad fordeel.
Svar: Ingen slags træfrugter
- 7) Om Indvaanerne gjøre Salt til Egen og andres fornødenhed, paa hvad Stæder.
Svar: Beboere gjør ikke salt.
- 8) Om der er nogen Dýre Hauger i Amtet, hvor og hvilche de største.
Svar: Ingen Dyerhaug.
- 9) Item Stutterier, hvor, og hvilche De rigtigste, til hvad fordeel.
Svar: Ingen Stutteri.
- 10) Item Bie Hauger og andre saadanne Indretninger og til hvad fordeel de anvendes.
Svar: Ingen Biehauger.
- 11) Hvad slags Mineralia og Naturalia edel og u-edel, saa som Ertz, Steen, Marmor, Perler, Glas, Steen Kull etc., baade af Jorden og Haved falder, i hvad Qvantitet og Qvalitet og om nogen benytter sig der af.
Svar: Ingen slags Mineralia.
- 12) Hvad slags Vildt, Fiirefoddet og Fugle, Vildt, om i stor mengde og hvilchet i største. Det samme om Insecter
Svar: Vilt af Fugle faaes her Raaegiaes (*Graaegiaes?*) Vildegiaes, Ender, harer ere faae.
- 13) Hvad slags Creaturer, tamme Dýr, som før, og hvorpaa Indvaanerne meest legger Vind og har størst Fordeel af.
Svar: Creatures opfødnung er her liden.
- 14) Havets Producter, hvor i De bestaar, hvilche De fornemste; om De ret benyttes, og hvor i den største og Vigtigste Fangst bestaar.
Svar: Valstæd. Sæbbersund er af Sildfangsten i Liimfiorden bekendt.
- 15) Om der er Miile Pæle over alt, eller hvor helst.
Svar: Ingen Miilpæl her i Kanten.
- 16) Hvorledes Luften og Veierlige Gemeenlig er beskaffen; Hvilchet der er frugtbarst og hvilchet skadeligst for Mennesker og Frugter
Svar: Lufften er temmelig kold i dend egn formedelst Liimfiorden og Norden Vind meest skadelig for Land og vand.
- 17) Hvad slags Store Sýgdomme meest er gieven i Landet, om De ere farlige, Smitsomme eller iche, saa og hvad slags entten og andet Landet giver fra sig, som kand være tienlig imod saadanne Sýgdomme; om nogle beskynderlige urter og rare Vexter findes, og om noget er bekiendt om Deres Krafft og brug i Medicin, farverier etc.
Svar: Kolden regiærer meest her omkring.

- 18) Indvaanernes Egenskaber Inclination, og ungefærligen Tall; Hvor Ampts Kiøbstæds Døde og Føde i nogle af De sidste Aar. – Dernest behøves af Eet hvert Ampt, Een saa tilforladelig som fuldstændig forteignelse nemlig Navn og Tall.
Svar: Beboerne i Sæbber Sogn ligger dem meest efter Sildfiskeri.
- 19) Paa alle Skove, Kongelige og Particuliere, Enhvers ungeferlige Størrelse Stræchning, Situation og Sort.
Svar: 1742 i Sæbber Sogn fødte 14 Døde 22, i Lundbye Sogn fødte 5 døde 5. (*der er kludder i rækkefølgen*)
- 20) Paa alle Øer og Holme, store og smaae, Beboede og ubeboede, ingen undtagen, med Een Kort beskrivelse om eenhvers Bebyggende, form, Storhed, og beskaffenhed i anledning af den 3 Post, saa og hvor streche De ere Bebyggede, og om der kunde leve fleere, i fald Een eller anden Indretning skeede, eller Eet obstaculum blev borttaget
Svar: En Holm Norden til Valstæd, kaldet Closter Holm, ligger i Liimfiorden ongefær 1 fierdings Vey lang, dog kand man kiøre Dertil paa dend eene side med Vogn.
- 21) Paa alle Fiorder, Deres udløb, Storhed og udbredelse paa Determinerte Stæder; Om Der ere Fiorder, Viiger og Havets indløb saaledes beskaffen, at De ved oversvømmelse skader Land Manden, eller at De ved Et Snevert indløb kunde Dempes og opskilles fra Havet, saa der blev tørt land.
Svar: Liimfiorden gaaer ind til Valstæd og Sæbbersund, hvor strømmen er smal og holdes et Færge – Sæbbersund Færgestæd.
- 22) Paa alle Strømme og Aær, hvor Eenhver har sin oprindelse, Cours og udløb, og hvor mange minder hver større tager sig til og paa hvad stæd om De ere Fiskeriige, hvor meget, og af hvad slags Fisk; Om De have været, ere, eller kunde blive navigable, og om det var til nogen Provintzes Kiendelig Fordeel i fald slige Aær kunde beseigles med Baade.
Svar: Der gaaer en strøm af Liimfiorden til Sæbber Closter Mølle kaldet Brægning, hvor der kand Fiskes graae Fisk og faae Sild udi Ruser.
- 23) Item paa alle Søer, store og smaae, om, og hvilche ere Fiskeriige ey som før.
Svar: Søer er her ingen af.
- 24) Paa alle heldst Merchværdige Kilder i Amtet, af hvad Natur de ere og hvor heldst de ere beliggende.
Svar: En Kilde kaldet Thiis Kilde ligger norden til Valstæd, hvor Vandet springer imellem steenen, reent og got Vand, saa at mange siuge betienne sig deraf.
- 25) Item paa De største Bæcher og Moradser om der ere Kiær Eller Mooser, af det slags som kunde ved igiennem skaaren Vandrender udtøres og giøres til Ager eller Eng.
Svar: Ved Valstæd By ligger en Kiær, som er indhegnet for nogle Aar siden, kaldet Dyer eller Dyb Kier – hvor der groer nogle Elle-træer. Igiennem Lundbye gaaer en Bæk .
- 26) Paa alle Klipper, Bierge og Dale med hvis Remorgrable ved Denem findes.

Svar: Ved Sæbbersund staaer et høit Bierg, hvorpaa der siges at have standen en Kirke – steen og rudere ligger endnu.

27) Hvad andre Curiositeter og Merchverdigheder i Amtet findes og hvad besynderligt det har frem for De øvrige omliggende Ampter.

Svar: (*intet anført*)

28) Paa alle Havne, Deres Beliggenhed, og hvilche ere De største og tryggeste.

Svar: I Valstæd og Sæbbersund er smaae havne til deres Fiske-baade men ikke til store Fartøyer.

29) Paa alle Told lose og lade Stæder med parkering om Deres beliggenhed og Distance fra den nærmeste Kiøbstad.

Svar: (*intet anført*)

30) Paa alle Kongelige Slotte, med En kort Beskrivelse om Deres Størrelse og Beskaffenhed, paa hvad Stæd og hvor nær De paa De nærmeste Kiøbstæder ere beliggende.

Svar: (*intet anført*)

31) Paa alle Herreder i Amtet item paa alle Tingstæder

Svar: (*intet anført*)

32) Paa alle Ryttere, Districter, hvor af De Anstaaer og hvilche Stykker deraf de er, eller tilforne har været henhørende til Amtet.

Svar: (*intet anført*)

33) Om Vise Stæder i Eet andet Stifft Beliggende, hører under dette Stifft, Civile Jurisdiction og hvilche.

Svar: (*intet anført*)

34) Ligeledes som under dette Stiffts Amtslige Jurisdiction henhører

Svar: (*intet anført*)

35) Fortegnelse paa alle Overskrevne Baronier, Herre og Proprietaier, Gaarder og hvilche af De sidste er Stamhuuse, hvilche Familier tilhørende, Hvad slags Bygning der er paa Herre Gaardene, om Gammel eller Nye, og om Mand ved af hvem den er Bygt om slige Stæder og Herre Gaarden have haft andre Navne tilforne, hvad de da i fordom tid er kaldede og naar Navnet er forandret.

Svar: I Sæbber Sogn ligger en Hergaard Sæbber Closter, hvorpaa Munkene har boet i gamle tider og bestaar Bygningerne af Bindings Verk. Kirken ligger ved Hergaarden, og i forrige tider indbuigt i Gaarden – Cammer Assessor Glerup boer derpaa.

36) Navn og Tal paa alle Kircher og andre Publique Bygninger i hver Kjøbstad og Deres ungefærlige Beskaffenhed, med Eenhver Kiøbstads Vaaben eller Zignethe som trøches i rode Lach paa samme Fortegnelse med det Korte Beskrivelse, saa vel som om dets oprindelse og ælde.

Svar: (*intet anført*)

37) Een kort Fortegnelse paa Gamle Konge Breve eller Privilegier som Eenhver Kiøbstad kand have i sit Archiv.

Svar: (*intet anført*)

38) Om nogen Antiquiteter findes i Amtet, i hvad Sogn paa hvad Stæd etc., om der om viidne at nogen Auctor etz gr. olaus Wormuis eller andre Navn Skribenten kunde have meldet, om sligt er accurat eller hvad der udi kand være fejlet.

Svar: (*intet anført*)

39) Een Fortegnelse paa De rareste Ord og Tale maader i Sproget der udi Amtet og Deres Betødning i Andet brugelig Dansk, hvilche mand heller ynsker vitløfftig end for kort.

Svar: Talemaaden i dend egn er jydsk og bruger mand en sær pronuntiation – Nøyet pro Noget – hvons pro hvad – en Kiøl pro Kilde.

40) Ligeledes Een Fortegnelse paa Nomina Propria, nemlig Mand og Qvindfolchs Navne, som ere ei andenstæds og overalt almindelig.

Svar: Nomina Propria er almindelige.

Barmer d. 16 Juny 1743, L. Struch Engelstofft (*Sognepræsten*)

Kurt Dahl, Svenstrup – juli 2019